Qabul qilindi: 16-noyabr 2026-yil • Ma’qullandi: 18-noyabr 2026-yil • Nashr qilindi: 20-noyabr 2026-yil

MADANIYATLARARO MULOQOTNING GERMENEVTIK SHARTLARI
ГЕРМЕНЕВТИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ МЕЖКУЛЬТУРНОГО ДИАЛОГА
HERMENEUTIC CONDITIONS OF INTERCULTURAL DIALOGUE

Isomiddinov Hakimjon Jo‘raboyevich
Farg‘ona davlat universiteti mustaqil izlanuvchisi
ORCID: 0009-0001-9409-679X

Annotatsiya. Maqolada madaniyatlararo muloqotning germenevtik shartlari konseptual va normativ yondashuvlar asosida tahlil qilinadi. Tushunish, ma’qullash hamda kelishuv farqlanadi. Kontekst, talqinga javob berish va hukmni qayta ko‘rish mezonlari asoslanadi. Yoshlarning tarixiy-falsafiy tafakkuri uchun madaniy farqlarni saqlagan holda umumiy savol qo‘yish va teng ishtirokni ta’minlash modeli taklif etiladi.

Kalit so‘zlar: madaniyatlararo muloqot; germenevtika; tushunish; tarixiy kontekst; talqin mas’uliyati; yoshlar tafakkuri; millatlararo totuvlik

Аннотация. В статье концептуально и нормативно анализируются основные герменевтические условия межкультурного диалога. Различаются понимание, одобрение и согласие. Обосновываются контекст, ответ на интерпретацию и пересмотр суждений. Для историко-философского мышления молодёжи предлагается модель общего вопроса и равного участия, сохраняющая культурные различия.

Ключевые слова: межкультурный диалог; герменевтика; понимание; исторический контекст; ответственность интерпретации; мышление молодёжи; межэтническое согласие

Abstract. The article examines hermeneutic conditions of intercultural dialogue through conceptual and normative analysis. Understanding, endorsement and agreement are distinguished. Context, responses to interpretation and revisable judgments are proposed as

criteria. A model of shared questioning and equal participation preserves cultural differences in young people’s historical and philosophical thinking.

Keywords: intercultural dialogue; hermeneutics; understanding; historical context; interpretive responsibility; youth thinking; interethnic harmony

KIRISH

Madaniyatlararo muloqotda tomonlarning bir makonda uchrashishi yoki umumiy tilda gaplashishi hali o‘zaro tushunish yuz berganini anglatmaydi. Bir xil so‘z turli tarixiy tajriba, qadriyat va kutishlarni ifodalashi mumkin. Shu sababli muloqotning falsafiy muammosi axborotni yetkazishdan kengroqdir: inson boshqa bir qarashning nimani aytayotganini, nima sababdan aytilayotganini va o‘z talqini qaysi taxminlarga tayanayotganini qanday aniqlaydi? Germenevtik yondashuv mazkur savollarni tushunishning shartlari, imkoniyatlari va chegaralari orqali ochishga yo‘naltiriladi.

Maqolada madaniyatlararo muloqot tayyor va ichki jihatdan bir xil ikki madaniyatning tashqi uchrashuvi sifatida olinmaydi. Suhbatga aniq shaxslar, guruhlar, matnlar va ularni ifodalovchi institutlar kirishadi. Har bir ishtirokchi o‘z an’anasiga mansub bo‘lish bilan birga, unga nisbatan tanqidiy yoki ijodiy pozitsiyani egallashi ham mumkin. Demak, madaniy mansublik suhbatdosh fikrining kelib chiqishini tushunishga yordam beradi, ammo uning barcha fikrini oldindan belgilovchi kalit emas. Bunday farqlash millatlararo totuvlikni shaxslarni qoliplarga joylashtirmasdan muhokama qilish imkonini beradi.

Tushunishning qiyinligi suhbatdoshning ichki dunyosini to‘liq egallash zarurligidan kelib chiqmaydi. Maqolada bunday talab qo‘yilmaydi: insonning barcha kechinmasini bilmasdan ham muayyan fikrning ma’nosini yetarli darajada aniqlashtirish mumkin. Muhokama doirasining aniqligi shu sababli zarur. Tarixiy hikoyadagi bitta baho yuzasidan savol berish butun shaxsiyat yoki butun madaniyatning izohini talab qilishga aylantirilmasligi kerak. Chegaralangan savol tushunish vazifasini toraytirib qo‘ymaydi, aksincha uning bajarilganini yoki ochiq qolganini baholashga yordam beradi.

F. Bozarova madaniyatlararo muloqot kontekstida axloqiy me’yorlar va estetik qadriyatlar munosabatini falsafiy tahlil predmeti sifatida qo‘yadi [1]. Mazkur maqola uchun

bundan kelib chiqadigan muammo qadriyatga boy ifodani faqat lug‘aviy ma’no orqali tushuntirishning yetarli emasligidir. Bir asar, marosim yoki tarixiy hikoyaning ahamiyatini anglash uning ko‘rinishiga baho berish bilan tugamaydi. Bunda kim uchun qanday ma’no yuzaga kelayotgani tekshirilishi kerak. Shu bilan birga, muayyan misoldan butun bir madaniyat haqida umumiy hukm chiqarish alohida asoslashsiz maqbul deb olinmaydi.

R. Karimov falsafiy qiyoslashda kontekstni yo‘qotish, vazifaviy o‘xshashlikni mazmuniy ayniyatga aylantirish hamda Sharq va G‘arbni ichki bir xil tizimlar deb tasavvur qilish xatarlarini ajratib, kontekstual-dialogik modelni taklif etadi [2]. Ushbu maqola ana shu muammolarni yoshlarning tarixiy-falsafiy tafakkuri doirasida davom ettiradi. Uning mustaqil savoli taqqoslash qanday amalga oshirilishigina emas, balki talqin qilingan shaxs yoki guruh o‘sha talqinga qanday javob bera olishi, kelishmovchilik qachon saqlanishi va hukm qaysi asosda qayta ko‘rilishidir.

Tadqiqotning maqsadi tushunishni ma’qullash yoki majburiy kelishuv bilan aralashtirmaydigan muloqot shartlarini asoslashdir. Asosiy tezis shundan iboratki, maqbul madaniyatlararo muloqot umumiy savolga ega bo‘lishi, lekin unga oldindan belgilangan yagona javobni talab qilmasligi kerak. Uning samarasi barcha farqlarning yo‘qolishida emas, talqinlarning asoslari ravshanlashishi va xatoni tuzatish imkoniyatining saqlanishida izlanadi. Bu yerda samara o‘lchangan ijtimoiy natija emas, taklif etilayotgan normativ maqsaddir. Mazkur farq nazariy xulosalarning empirik da’voga aylanib ketishini cheklaydi.

Yoshlar tarixiy matn, oilaviy xotira yoki jamoat muhokamasi bilan uchrashganda ikki masofani anglash vazifasiga duch keladi: o‘tmish bilan hozirgi zamon orasidagi va turli ma’no dunyolari orasidagi masofa. Bular ba’zan kesishadi, ammo aynan bir hodisa emas. Tarixiy uzoqlikni etnik begonalik deb tushunish ham, madaniy tafovutni faqat eskilik bilan izohlash ham muammoni soddalashtiradi. Shuning uchun tadqiqot yoshlarning tafakkurini tayyor tolerantlik shiorini takrorlash emas, tushuntirish, dalillash va o‘z pozitsiyasini tekshirish qobiliyati bilan bog‘liq normativ tushuncha sifatida ko‘radi.

METODLAR

Tadqiqot konseptual tahlil, germenevtik qayta talqin va normativ argumentatsiyaga

asoslanadi. Empirik ishtirokchilar, suhbat yozuvlari yoki tajriba ma’lumotlari mavjud emas. Shu sababli maqolada yoshlarning amaldagi munosabatlari o‘lchangani, muloqot dasturi sinovdan o‘tkazilgani yoki muayyan ta’sir aniqlangani haqida da’vo qilinmaydi. Tahlil birligi muloqotdagi ma’no da’vosidir: u qaysi kontekstda aytilgan, qanday asoslangan va unga qanday javob berish mumkin? Adabiyotlar tarixiylik, qiyoslash, tajriba va tanqidiy refleksiya masalalariga aloqadorligi bo‘yicha tanlandi; to‘liq bibliometrik qamrov nazarda tutilmadi.

Tushunish, ma’qullash va kelishuv tushunchalari alohida ishchi ma’nolarda belgilandi. Tushunish fikrning mazmuni va asosini imkon qadar to‘g‘ri qayta ifodalashni anglatadi. Ma’qullash uning me’yoriy yoki bilish jihatidan maqbulligini tan olishdir. Kelishuv esa ishtirokchilarning muayyan xulosa yoki amaliy qaror yuzasidan umumiy pozitsiyaga kelishidir. Tahlilda tushunish qolgan ikkitasining avtomatik sababi sifatida olinmaydi. Inson fikrni aniq tushunib, unga asosli ravishda qarshi chiqishi mumkin. Bu farq muloqot yakunini faqat rozilik mavjudligi orqali baholashning cheklanganligini ochadi.

E. Medvedeva madaniyatlararo tushunishga germenevtik yondashib, mutlaq universalizm va o‘zaro tushunishni imkonsiz deb oluvchi partikulyarizm o‘rtasidagi muammoni muhokama qiladi. U talqin doirasining yopilmasligi va dastlabki tushunishni qayta ko‘rish imkoniyatiga e’tibor beradi [3]. Mazkur maqolada bu fikr talqinning tekshiriluvchanligi qoidasi sifatida rivojlantiriladi: matn yoki suhbatdoshga oid taxmin javob, qo‘shimcha dalil va qarshi misol bilan o‘zgartirilishi mumkin bo‘lishi kerak. Qayta ko‘rib bo‘lmaydigan tasnif tushunish vositasidan ko‘ra tayyor hukm vazifasini bajarib qoladi.

J. Connelly tarixiy falsafiy qarashlarni tahlil qilishda metod haqidagi ikkinchi darajali savollarning rivojini o‘rganadi va Collingwoodning keyingi qarashlarini oldingi izlanishlari bilan davomiylikda tushuntiradi [6]. Ushbu metodologik misoldan maqolada alohida xulosa chiqariladi: talqin qilinayotgan fikr bilan birga, uni qanday savolga javob sifatida qabul qilayotganimiz ham tekshirilishi lozim. Bu xulosa Connellyga tayyor madaniyatlararo model sifatida nisbat berilmaydi. U tarixiy tushunishda tadqiqotchi qo‘ygan savolning o‘zini

refleksiya qilish zaruratini asoslashga xizmat qiladi.

Germenevtik tahlilda qism va butunning o‘zaro tekshirilishi qo‘llanadi. Alohida ibora matnning umumiy yo‘nalishi orqali izohlanadi, lekin umumiy yo‘nalish ham unga sig‘maydigan iboralar mavjudligida qayta ko‘riladi. Madaniy kontekst shu jarayonda yordamchi farazdir; u har qanday qarshi dalilni yutib yuboradigan yakuniy izohga aylantirilmaydi. Xayoliy tarjima muhokamasi va yoshlar tuzadigan tarixiy izoh misollari argumentning chegaralarini tekshirish uchun qo‘llandi. Ular real guruhlarning kuzatilgan xulqi yoki olingan tajriba natijasi sifatida berilmadi.

Normativ baholashda ikki tekshiruv birlashtirildi. Mazmuniy tekshiruv talqinning manba va kontekstga mosligini so‘raydi; munosabat tekshiruvi esa kimning so‘zi eshitilishi, kimning e’tirozi hisobga olinishi va fikrni qayta ko‘rish imkoniyatini tekshiradi. Birinchisi inson qadr-qimmatini, ikkinchisi tarixiy haqiqatni almashtirmaydi. Jadvalda berilgan olti shart ushbu ikki tekshiruvni birlashtiruvchi mualliflik taklifidir. Ularning amaliy samaradorligi alohida tadqiqot talab etadi; jadval diagnostik test, ball beriladigan shkala yoki tasdiqlangan kompetensiya o‘lchovi deb talqin qilinmasligi kerak.

Qo‘lyozma matni va konseptual tahlil loyihasini ishlab chiqishda generativ sun’iy intellektdan foydalanildi. Bibliografik rekvizitlar nashriyotlar, ilmiy jurnallar va universitetlarning ochiq manbalari bilan solishtirildi.

NATIJALAR

Tahlil muloqotning boshlang‘ich sharti barcha dastlabki tasavvurlardan voz kechish emas, ularni ko‘rinadigan va o‘zgartiriladigan qilish ekanini ko‘rsatadigan argumentga olib keladi. Inson savolni ham ma’lum til va tajriba orqali qo‘yadi. Shu bois mutlaqo betaraf boshlanish talabini bajarib bo‘lmaydigan idealga aylantirish xavfi bor. Taklif etilayotgan mezon boshqacha: ishtirokchi o‘z taxminini dalildan ajrata olishi va u rad etilganda nima o‘zgarishini tushuntirishi kerak. Masalan, suhbatdoshning kelib chiqishidan uning e’tiqodi haqida chiqarilgan faraz shaxsning o‘z izohi bilan tekshiriladi.

V. Belimova madaniyatlararo va qiyosiy falsafa munosabatlarini muhokama qilib, bir falsafiy an’anani barcha boshqalar uchun yagona o‘lchovga aylantirish muammosini

ko‘rsatadi [4]. Mazkur maqolada bu ogohlantirish umumiy savolning qanday tuzilishiga tatbiq etiladi. Savol bir tarafning kategoriyalarini tabiiy va yagona deb belgilasa, boshqa taraf faqat o‘sha kategoriyalarga moslashish imkoniga ega bo‘ladi. Shuning uchun umumiy mavzuni kelishish uning barcha atamalarini oldindan bir tomon belgilashi degani emas. Atamaning o‘zi ham zarur hollarda suhbat predmeti bo‘lishi lozim.

Kontekstual tushunishning birinchi talabi ifodaning qayerda, kimga va qanday vazifa bilan aytilganini aniqlashdir. Xayoliy tarixiy matnda jamoaga sadoqat haqidagi ibora uchrasa, uni bugungi siyosiy shiorning aynan nusxasi sifatida o‘qish mumkin emas. Uning janri, tinglovchisi va atrofidagi fikrlar tekshiriladi. Shu bilan birga, tarixiy kontekst bilan izohlash muallif fikrini ma’qullashga majbur qilmaydi. Tushuntirishning muvaffaqiyati hukmning oldindan belgilangan ijobiy yoki salbiy bo‘lishi emas, qanday asosga tayanganining aniqligidir.

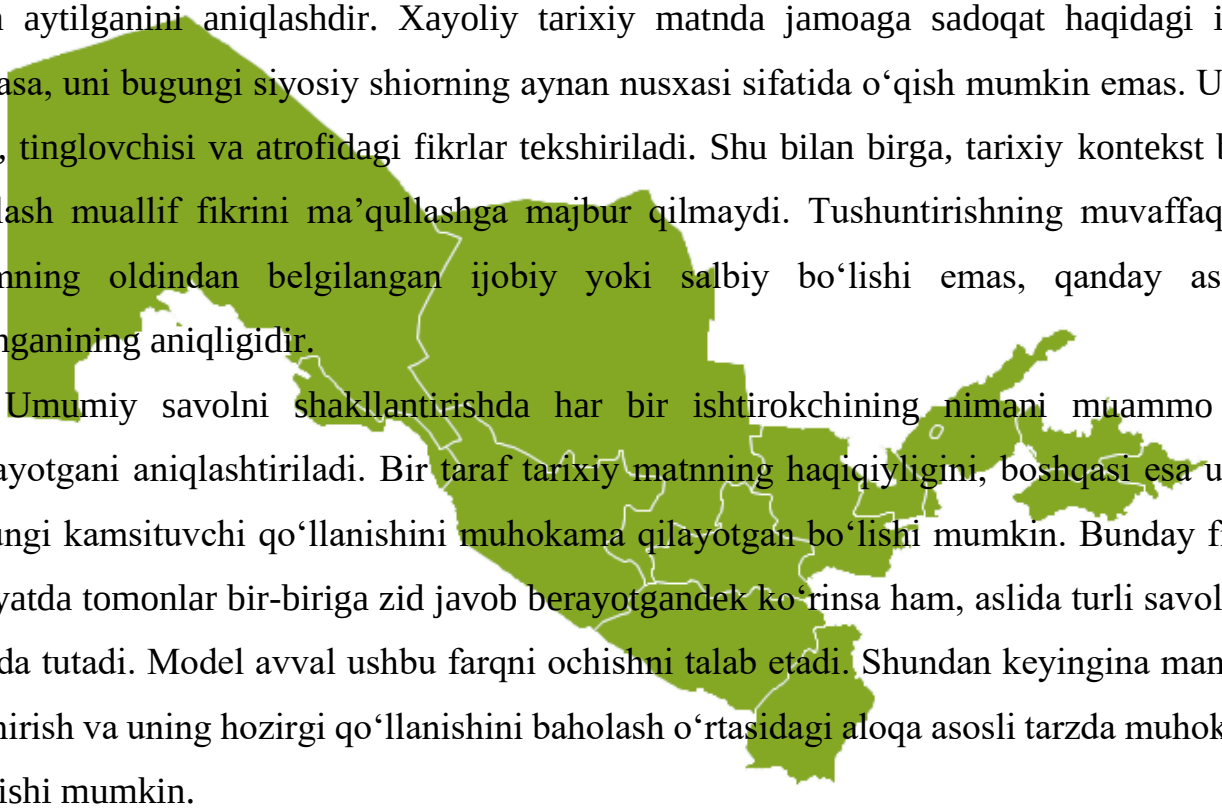

Umumiy savolni shakllantirishda har bir ishtirokchining nimani muammo deb ko‘rayotgani aniqlashtiriladi. Bir taraf tarixiy matnning haqiqiyligini, boshqasi esa uning bugungi kamsituvchi qo‘llanishini muhokama qilayotgan bo‘lishi mumkin. Bunday fikriy vaziyatda tomonlar bir-biriga zid javob berayotgandek ko‘rinsa ham, aslida turli savollarni ko‘zda tutadi. Model avval ushbu farqni ochishni talab etadi. Shundan keyingina manbani tekshirish va uning hozirgi qo‘llanishini baholash o‘rtasidagi aloqa asosli tarzda muhokama qilinishi mumkin.

Tarjima kontekstni saqlashning markaziy, lekin yetarli bo‘lmagan vositasidir. So‘zga yaqin muqobil topish uning suhbatdagi vazifasi ham saqlanganini isbotlamaydi. Shu sababli maqolada ikki savol taklif etiladi: ifoda nimani bildiradi va u ayni vaziyatda nima qilmoqda? U xabar berishi, iltimos qilishi, e’tiroz bildirishi yoki xotirani e’zozlashi mumkin. Bular bir xil tarjima qarorini talab qilmasligi ehtimol. Mazkur savollar muayyan tilga xos tayyor xulq qoidalari emas; ular aniq holatga nisbatan tekshiriladigan talqin yo‘nalishlaridir.

J. Grondin germenevtik tushunishning universalligi haqidagi tezisni sharhlar ekan, tushunishga intilishning ochiqligi har bir vaziyatda to‘liq tushunish amalda erishilganini bildirmasligini farqlaydi [8]. Ushbu farqdan maqolada tarjimaning vaqtinchalik va izoh

talab qiladigan tomonini tan olish xulosasi chiqariladi. Ayrim ma’no hozircha yetarli ifodalanmagan bo‘lsa, bu butun madaniyatni tushunib bo‘lmasligini isbotlamaydi. Aksincha, yetarli izoh topilmaganini ochiq aytish shoshilinch va soxta muqobillikdan ko‘ra mas’uliyatliroq talqin amaliyoti sifatida baholanadi.

Talqin qilingan shaxsning javob berish imkoniyati modelning keyingi shartidir. Suhbatdosh o‘z fikrini o‘zga so‘zlarda qayta eshitganda uni tuzatishi, aniqlashtirishi yoki noto‘g‘ri talqin qilinganini aytishi mumkin bo‘lishi kerak. Biroq uning javobi ham tarixiy faktlar haqida mutlaq so‘nggi hukmga aylantirilmaydi. O‘z tajribasi haqida gapirish huquqi bilan umumiy voqeaga oid da’voning daliliy kuchi farqlanadi. Demak, javob berishning maqsadi barcha fikrlarni tekshiruvdan ozod qilish emas, odamni o‘zi haqidagi muhokamaning passiv obyektiga aylantirmaslikdir.

Tarixiy manba muallifi javob bera olmaydigan vaziyatda bu shart to‘g‘ridan to‘g‘ri bajarilmaydi. Unda muqobil talqinlar, bir davrga oid boshqa manbalar va manbaning ichki qarshiliklari orqali tekshiruv tashkil etilishi mumkin. Biroq bugungi bir vakil barcha o‘tgan avlodlar nomidan yakuniy so‘z ayta oladi, degan faraz qabul qilinmaydi. Tarixiy masofa shu jihatdan muloqotning haqiqiy chegarasidir. Uni yo‘qdek ko‘rsatish o‘rniga, qaysi xulosa kuchli dalilga va qaysisi ehtimoliy qayta qurishga tayanganini ko‘rsatish lozim.

Javob berish imkoniyati sukutga yagona ma’no yuklamaslikni ham talab qiladi. Xayoliy muhokamada jim qolish rozilik, tushunmaslik, charchoq yoki shaxsiy mavzuni ochishni istamaslik bilan bog‘liq bo‘lishi mumkin; bu variantlardan birortasi dalilsiz tanlanmaydi. Talqin qiluvchi inson suhbatdoshning ichki niyatini bilaman deb da’vo qilmasligi kerak. Savolni yumshoqroq shaklda qayta qo‘yish yoki javobni keyinga qoldirish imkonini yaratish shunday noaniqlikka maqbul munosabat sifatida taklif etiladi. Tushunilmaganlikni tan olish noto‘g‘ri ishonchni mustahkamlashdan afzal baholanadi.

N. Davey tajribani ajratilgan subyektning tayyor obyektni egallashi emas, til, tarix va ijtimoiy munosabatlar bilan bog‘langan ishtirok jarayoni sifatida tahlil qiladi [5]. Maqolada bu qarashdan olinadigan mualliflik xulosasi muloqotda faqat suhbatdosh haqidagi ma’lumot emas, savol beruvchining o‘z mezonlari ham o‘zgarishi mumkinligidir. Biroq bunday

imkoniyat har bir uchrashuv insonni yaxshilashini anglatmaydi. Refleksiv o‘zgarishning maqbulligi uning nimani aniqlashtirgani va qaysi dalilga javob bergani orqali baholanadi. Shunchaki ta’sirlanish tushunishning yetarli belgisi sifatida olinmaydi.

Teng ishtirok faqat so‘zlash uchun bir xil vaqt ajratish bilan tugamaydi. Xayoliy davra suhbatida bir ishtirokchi atamalarni yaxshi bilishi, boshqasi esa o‘z tajribasini kundalik tilda ifodalashi mumkin. Ikkinchi ifodani avtomatik ravishda past bilim sifatida baholash mazmunni eshitishga to‘sqinlik qiladi. Taklif etilayotgan tartib tushunarsiz terminni izohlash, savolni qayta aytish va javob uchun yetarli imkon berishni nazarda tutadi. Bunday yordam xulosalarning bir xil bo‘lishini kafolatlamaydi; uning normativ vazifasi mazmuniy e’tiroz bilan nutqiy imkoniyat farqini aralashtirmaslikdir.

1-jadval. Madaniyatlararo muloqotning germenevtik shartlari (muallif taklifi)

Shart	**Mazmuniy vazifa**	**Yo‘l qo‘yilmaydigan xato**	**Tekshiruvchi savol**
Dastlabki taxminni ochish	Farazni dalildan ajratish	Shaxsni qolipga joylash	Nimani oldindan faraz qildik?
Kontekstni tiklash	Tarix va vazifani anglash	Bugungi ma’noni ko‘chirish	Ifoda qayerda, nima uchun aytilgan?
Javob berish imkoniyati	Talqinni tuzatishga yo‘l ochish	Boshqa nomidan yakuniy hukm	Talqin egasi qanday javob bera oladi?
Teng ishtirok	Mazmuniy ovozni eshitish	Nutqiy imkoniyatni bilimga tenglash	Kimning e’tirozi hisobga olinmoqda?
Bahsga o‘rin	Tushunish va rozilikni ajratish	Majburiy yakdillik	Nimada va nima uchun farqlanyapmiz?
Hukmni qayta ko‘rish	O‘zgarish asosini ko‘rsatish	Dalilga yopiq qat’iylik	Qaysi dalil xulosani o‘zgartiradi?

Teng ishtirok talabi madaniy vakillikka ham tatbiq etiladi. Bir yosh insondan o‘zi mansub guruhning barcha urf-odati va tarixiy qarashlarini himoya qilishni talab etish maqbul emas. U ayrim an’analarni qadrlashi, boshqalariga qo‘shilmasligi yoki savolni hali o‘rganmagan bo‘lishi mumkin. Shaxsning bunday javobi madaniy sadoqatsizlik dalili deb olinmaydi. Model madaniy guruhlararo hurmatni guruh ichidagi farqlarni tan olish bilan bog‘laydi. Aks holda totuvlik tashqi guruhlar o‘rtasida izlanib, ayni guruhning ichki ovozlari chetga surilib qolishi mumkin.

Asoslangan kelishmovchilik muloqotning muvaffaqiyatsizligi deb belgilanishi shart emas. Tomonlar bir-birining fikrini to‘g‘ri ifodalab, bahs qaysi fakt, qadriyat yoki kelajak

haqidagi taxminga borib taqalishini aniqlashtirsa, tushunishda siljish mavjud bo‘lishi mumkin. Bu yerda siljish kuzatilgan empirik natija emas, model taklif qilayotgan baholash mezonidir. Uning amaliy mazmuni kelishuv bo‘lmaganida ham suhbatni kamsitishsiz davom ettirish imkonidir. O‘zaro hurmat fikrlarning teng to‘g‘riligi deb emas, ularni asoslash va tanqid qilishning teng huquqi deb tushuniladi.

Hukmni qayta ko‘rish sharti tushunish jarayonini izsiz fikr almashishdan farqlaydi. Ishtirokchi avval qanday o‘ylagani, qaysi yangi dalilni hisobga olgani va nimada o‘z pozitsiyasini saqlagani haqida izoh bera olishi kerak. Bunda o‘zgarishning o‘zi majburiy natija emas; kuchli qarshi e’tirozga javob bera olgan pozitsiya saqlanishi ham mumkin. Muhimi, qat’iylik bilan dalilga befarqlik ajratilishidir. Jadvaldagi shartlar shu ma’noda doimiy kelishuv ishlab chiqaruvchi usul emas, talqinning hisobdorligini ochuvchi savollar tizimini ifodalaydi.

MUHOKAMA

G. Warnke germenevtika va tanqidiy nazariya munosabatini an’ana nufuzi hamda tanqidiy refleksiya o‘rtasidagi bahs orqali muhokama qiladi [7]. Mazkur masala model uchun muhim cheklovni ochadi: kontekstga kirish har qanday an’anani daxlsiz deb olishni anglatmaydi. Inson bir amaliyotning ma’nosini tushunib, uning ayrim oqibatlariga axloqiy e’tiroz bildirish huquqini saqlaydi. Ayni paytda tanqid ham tushunishdan qochish vositasiga aylantirilmasligi kerak. Fikrni rad etishdan oldin uning mazmunini buzmasdan ifodalash talabi tanqidning kuchini kamaytirmaydi, uning asosini ravshanlashtiradi.

Birinchi ehtimoliy e’tirozga ko‘ra, bunday ochiq talqin barcha qarashlarni nisbiylashtirib yuboradi. Taklif etilayotgan yondashuvda esa qayta ko‘rishga ochiqlik dalilning ahamiyatini bekor qilmaydi. Manbaga zid xulosa, suhbatdosh aytmagan gapni unga nisbat berish yoki qarshi dalilni yashirish asosli talqin bo‘lib qolmaydi. Talqinlar ko‘pligi ularning teng kuchliligini anglatmaydi; farqni baholash mezoni aniq ko‘rsatilishi lozim. Bunda hukmning qayta ko‘rilishi mumkinligi uning hozircha yetarli asosga ega bo‘lishiga zid emas. Xatoni tuzatish imkoniyati bilishning zaifligi sifatida talqin qilinmaydi.

Boshqa e’tiroz muloqotning yumshoq tili hokimiyat tengsizligini yashirishi

mumkinligidir. Xayoliy suhbatda savolni, yakuniy bayonnomani va nashrni bir taraf nazorat qilsa, barcha ishtirokchilarning gapirganligi teng talqin huquqini anglatmaydi. Shu sababli model kimning ifodasi qanday qayd etilishi va kim uni tuzata olishini ham muhokama qiladi. Fikrni noto‘g‘ri ifodalagan xulosaga e’tiroz bildirish tartibi bo‘lmasa, tinglashning tashqi ko‘rinishi mazmuniy chetlatishni yashirishi mumkin. Bu norma mavjud muassasalar haqidagi empirik ayblov emas, tashkil etiladigan muloqot uchun tekshiruvchi talabdir.

Ochiqlik talabi cheksiz vaqt davomida har qanday tajovuzkor nutqni eshitishga majburlash deb olinmasligi kerak. Suhbatdoshni tahqirlash, uning shaxsiy daxlsizligini buzish yoki majburiy rozilikka undash tushunishning sharti emas. Muhokamani to‘xtatish yoki shaklini o‘zgartirish ayrim xayoliy holatda muloqot imkoniyatini himoya qilishi mumkin. Biroq noqulay savol bilan kamsitishni tenglashtirish ham noto‘g‘ri: tushunish mavjud qarashni sinovga qo‘yadi. Demak, chegara savolning yoqimliligiga emas, uning ifodasi, asoslanishi va ishtirokchining qadr-qimmatiga munosabatiga qarab aniqlanadi.

Raqamli muhokamaga tatbiqda matndan ajratilgan qisqa ibora alohida ehtiyotkor talqinni talab qiladi. Bu yerda uning qanchalik tez tarqalishi haqida statistik da’vo qilinmaydi; muammo konseptualdir. Kontekstdan uzilgan ifodani baholashdan oldin asl matn, aytilgan vaziyat va keyingi izoh mavjudligi tekshiriladi. Izoh topilmaganda noaniqlik ochiq saqlanadi. Mazkur qoida noqulay fikrni oqlash usuli emas, bahoning nimaga qaratilganini aniqlash vositasidir. Aks holda talqin inson bildirgan qarashga emas, boshqa birov tayyorlagan parchaga javob berib qolishi mumkin.

Yoshlarning tarixiy-falsafiy tafakkuriga tatbiqda izohlangan tarjima amaliyoti taklif etilishi mumkin. Masalan, tarixiy matndan bir ibora tanlanib, uning zamonaviy muqobili, muqobil tarjimasi va saqlanmay qolayotgan ma’no jihati yoziladi. So‘ng boshqa o‘quvchi ayni izohga savol beradi. Bu fikriy topshiriq bir tarjimaning mutlaq to‘g‘riligini oldindan belgilamaydi; uning vazifasi tanlov sababini ochishdir. Maqola bunday ishning o‘quv natijasini oshirishini isbotlamaydi. Taklif konseptual farqlarni ko‘rinadigan qilishga qaratilgan bo‘lib, ta’sir haqidagi xulosa alohida empirik tekshiruvga muhtoj.

Millatlararo totuvlik bilan bog‘liq normativ natija umumiylikni madaniy ayniyatdan

farqlashdir. Shaxslar bir xil bayram, xotira yoki tarixiy qahramonga bir xil munosabat bildirmasligi mumkin. Ular uchun umumiylik bir-birining ma’nolarini buzib ifodalamaslik, faktlarni tekshirish va asosli e’tirozga javob berish qoidalarida shakllanishi mumkin. Bu yondashuv umumiy qadriyatlar ahamiyatini rad etmaydi; ularning mazmuni qanday tushunilayotganini ochiq muhokama qilishni talab etadi. Shunda bir xil iborani takrorlash bilan mazmunan kelishish orasidagi farq yashirilmaydi.

Modelning cheklovi uning normativ shartlarni belgilashi, lekin qaysi sharoitda ular amalda bajarilishini o‘lchamasligidir. Til bilimi, resurslar, ishonch va muassasa tartibi kabi omillarning ta’siri alohida izlanishni talab qiladi. Keyingi tadqiqotlarda muloqot yozuvlaridagi talqinni tuzatish holatlari, savollar tarkibi va kelishmovchilikning ifodalanishi sifat jihatidan tahlil qilinishi mumkin. Biroq shu tahlilning o‘zi ham qatnashchilarni oldindan tayyor madaniy tiplarga ajratmasligi lozim. Taklif etilgan shartlar tadqiqotchining o‘z talqiniga ham qo‘llanishi modelning izchilligini ta’minlaydigan talab sifatida qoladi.

Muloqot yakunini hujjatlashtirish ham talqin mas’uliyatining davomi bo‘lishi mumkin. Taklif etilayotgan yozma izohda kelishilgan masala, saqlangan tafovut va tekshirilishi lozim bo‘lgan savol ajratiladi. Bu shakl fikrlar vaqtincha mos kelganini abadiy rozilik sifatida ko‘rsatishdan saqlaydi. Agar keyinroq yangi dalil topilsa, o‘zgarish sababi qayd qilinadi. Bunday tartib ochiqlikni yakunsiz suhbatga emas, qaror bilan uning qayta ko‘rilish imkoniyatini birga saqlashga yo‘naltiradi. Uning tashkiliy shakli ishtirokchilarning vaziyati va muhokama maqsadiga mos tanlanishi kerak.

XULOSA

Madaniyatlararo muloqotning germenevtik shartlari tushunishni axborot almashinuvi yoki majburiy kelishuvga tenglashtirmaslik orqali aniqlashtirildi. Konseptual tahlil tushunish, ma’qullash va kelishuvni farqlash zarurligini asoslaydi: boshqa qarashning mazmunini anglash unga rozilik bildirishni talab qilmaydi. Taklif etilgan model dastlabki taxminlarni ochish, tarixiy kontekstni tiklash, talqinga javob berish, teng ishtirok, asoslangan kelishmovchilik va hukmni qayta ko‘rish shartlarini birlashtiradi. Ularning umumiy vazifasi suhbatdoshni tayyor madaniy qolipga tushirmasdan, ma’no haqidagi

da’volarni tekshirishga ochiq qilishdir. Tarjima bu jarayonda lug‘aviy muqobil topish bilangina cheklanmaydi; ifodaning vazifasi va saqlanmay qolgan ma’no jihatlari ham ko‘rsatilishi kerak. Yoshlarning tarixiy-falsafiy tafakkuri uchun asosiy yo‘nalish o‘tmish manbasini bugungi mezon bilan shoshilinch almashtirmaslik, ayni paytda kontekstni tanqidni taqiqlovchi asosga aylantirmaslikdir. Millatlararo totuvlik shu nuqtayi nazardan farqlarni yo‘qotish emas, ular haqida kamsitishsiz va dalilga tayangan holda gaplasha olishning normativ imkoniyati sifatida talqin qilinadi. Maqola mazkur imkoniyatning amalda yuzaga kelganini yoki takliflarning o‘lchangan ta’sirini da’vo qilmaydi. Keyingi tadqiqotlarda muloqot tartibi, talqinni tuzatish imkoniyati va qatnashchilarning ovozi real materiallar asosida tekshirilishi zarur. Bunda tadqiqotchining o‘zi ham kontekstga bog‘liq talqin qiluvchi ekanini tan olishi muhim. Mazmunni to‘g‘ri ifodalash va inson qadr-qimmatini hurmat qilish birgalikda ta’minlangandagina umumiy savol atrofida ochiq muloqotning falsafiy asosi kuchayadi. Bunday asos tayyor yakdillikni emas, asoslangan va mas’uliyatli hamkorlikni ko‘zlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Bozarova F. (2025). Madaniyatlararo muloqot kontekstida axloq va estetika muammosi. O‘zMU xabarlari — Acta NUUz, 1/12/1. (p. 72–74).

2. Karimov R. (2026). Falsafiy komparativistika va madaniyatlararo falsafada taqqoslash chegaralari: an’ana fenomeni — universalizm va plyuralizm o‘rtasida. Ijtimoiy-gumanitar sohada ilmiy-innovatsion tadqiqotlar, 3(9). (p. 155–161). DOI: 10.67227/mm7eh895

3. Медведева Е.Е. (2018). Межкультурное понимание: герменевтический подход. Вестник Тамбовского университета. Серия: Общественные науки, 4(14). (p. 19–27).

4. Белимова В.С. (2019). Межкультурная и сравнительная философия: некоторые современные дискуссии. История философии, 24(1). (p. 101–111). DOI: 10.21146/2074-5869-2019-24-1-101-111

5. Davey N. (2019). Experience, Its Edges, and Beyond. Open Philosophy, 2(1). (p. 299–311). DOI: 10.1515/opphil-2019-0021

6. Connelly J. (2018). The Development of Collingwood’s Metaphilosophical Views. In Collingwood on Philosophical Methodology. Palgrave Macmillan. (p. 35–75). DOI: 10.1007/978-3-030-02432-1_3

7. Warnke G. (2019). Hermeneutics and Critical Theory. In The Cambridge Companion to Hermeneutics. Cambridge University Press. (p. 237–259). DOI: 10.1017/9781316888582.011

8. Grondin J. (2022). The Universality of Hermeneutic Understanding: The Strong, Somewhat Metaphysical Conclusion of Truth and Method. In The Gadamerian Mind. Routledge. (p. 24–36). DOI: 10.4324/9780429202544-4

